

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Философски факултет
Специалност „ФИЛОСОФИЯ“
Учебна дисциплина
„СВЯТ, ЕЗИЦИ, ОНТОЛОГИИ“
Преподавател: Проф. СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ

Тема 10. РЕЧ И ПИСМЕНОСТ

Презентация

Говорене – синтез на ред

В говоренето се синтезира форма на фона на безформие.

Светът в огромната си част не е означен и изказан и можем да осъзнаем това, когато се мъчим да изкажем неизказани усещания, емоции, сънища.

Говоренето е *синтез на форма* от относително хаотичното възприятие-чувстване-мислене. Тази форма е зададена в лексиката, граматиката и прагматиката на един естествен език.

Фердинанд дьо Сосюр: Класическото разбиране за езика като *пряк израз на мисълта* е преодоляно: „Специфичната роля на езика спрямо мисленето не е да създава материално звуково средство за изразяване на понятията, а да служи за посредник между мисълта и звука, в резултат на което тяхното единение задължително довежда до съответни разграничения на единици. Мисълта, хаотична по природа, е принудена да се уточни, разчленявайки се. Няма следователно нито материализация на мислите, нито спиритуализация на звуковете, а става дума за тайнствения в известен смисъл факт, че ‘мисълта-звук’ крие подразделения и че езикът изработва своите единици, формирайки се между две аморфни маси. Да си представим въздуха в допир с воден слой: ако атмосферното налягане се промени, повърхността на водата се разпада на ред съставки, т.е. на вълни; именно тези колебания ще дадат представа за свързването и, така да се каже, за единението на мисълта със звуковата материя.“ (Сосюр 1992, 142).

Трансдукция от сетивно-ментална енергия към реч

В светлината на теорията, разработвана тук, между ментален (сетивен) поток и реч е налице *трансформация*. Това е *трансдукция* – проекция от изходен материал в едно пространство към подредена серия в друго, подобна на проекцията от светлинния поток към кодираните визуални сигнали.

Дефиниция. *Трансдукция*: вход от неопределена сфера към определена форма на сериален синтез.

Представата на Сосюр за синтеза на форма между два хаотични потока не е точна. Налице е *синтез на подредена реч от ментален материал върху матрицата на естествения език*.

Wilson Talley. Уилсън е бивш ядрен физик, научен съветник към американското правителство. В резултат на дегенерация той губи способността си да говори. Забравя нужните думи, не може да ги свързва в изречения. Той престава да чете правилно и да разбира казаното от другите. Но той е разумен и знае какво иска да каже. Прави впечатление, че разбира ситуацията и другите.

Този експеримент показва различие в мозъка между речеви и мисловни функции. Високата специализация и диференциация в речевия кортекс контрастира на аморфната мисловна мрежа, която няма определена структура.

Човешката реч като биосигнализация

Човешката реч е синтези на звуци с ларинкс, уста, език. Звучите се произнасят чрез издишване на струя въздух от белите дробове. Те се създават от трептенето на гласните струни. Модулират се от устата и езика. Звучите се чуват от друг индивид и се разбират като сигнал. В тази плоскост хората обменят звукови сигнали като огромно множество други видове.

Езикът' не е 'естествен вид'.

Да се провъзгласява 'Езика' като изключително качество на човека, категорично липсващо у другите живи форми, означава да не се разбира жизнената функция на езиците. Това е следствие от *cogito* и *logos*, от хипостазирането на мисленето и познанието. Хуманитарните философи и изследователи споделят такава позиция, без да се позовават на научни изследвания.

Речта е смислов ре-синтез в езикова общност.

Говоренето няма смисъл в индивидуалния жизнен процес. „Оставам тук.“ няма смисъл, дори да е вярно, ако не го казвам на друг.

Говоренето е насочено към другите. Това не значи, че говоренето няма смисъл за индивида. Човешките същества живеят заедно и техните индивидуални жизнени процеси зависят взаимно. Това важи за всички колективни същества, а повечето са колективни.

Феномените не говорят, а индуцират говорене.

Феномените нямат граматика, нямат синтаксис, морфология и фонетика. Светът не говори, не потвърждава и не опровергава нашите изкази. Той 'няма мнение' по въпроса какъв е. Той само прави така, че някои изкази се оказват неадекватни, погрешни, безполезни, вредни, не водещи до експанзия на човешката форма.

Речта като организация на колективен живот

Езикови игри – Витгенщайн, и колективни жизнени процеси.

'Езиковите игри' (Витгенщайн) са определени като типове колективни жизнени процеси.

Тази постановка на Витгенщайн разчиства една философска ситуация след столетия фундаментализъм от платонистки, хегелиански и картезиански тип. Цялата езикова страна на 'формата на живот' е важна в степента, в която се вземат колективни решения. Когато се работи рутинно, няма нужда от разговор и няма 'езикова игра'. Налице е отработен алгоритъм. Участниците знаят какво да правят, защото това вече е съгласувано.

Човешка реч е смислена чрез разбиране.

На ниво вълни човешката реч е модулиран шум с наложени специфични вълни. Речта, взета като звукова форма без разбиране, е шум, нещо подобно на ритмично бълбукане. Чуждата реч се чува като говорене, но непонятно.

Хората разбират реч по силата на спонтанното намиране на смисъл при познаване на езика. Дори неправилната реч с лоша граматика и бедна лексика може да се разбере – ако е нужно, с помощта на жестове. Така се потвърждава и разликата между информацията като разнообразие и смисъла като синтез.

Говоренето е символно поведение в общност.

Говоренето е *форма на символно поведение* като жестовете: чуване на врата, възкликание, заплашителна поза, жестове на одобрение, разбиране и т.н.

Ние говорим, *за да споделяме* с другите своя *опит*. Без естествения език няма преход между изпитваните феномени от различни индивиди. Разговаряме, *за да живеем заедно* и да

организираме колективния жизнен процес. Речта е жизнена функция на общността, а не познавателна функция на индивида.

Общуването не е пренос на ‘количество информация’, а на ‘съобщение’, на смисли между индивидите.

Речевият поток не следва сетивния, а комуникацията.

На огромния сетивен поток ‘съответства’ далеч по-слаб речеви поток. Ние усещаме непрекъснато, всяка будна секунда. Но говорим само с другите в моменти на общуване.

Ние говорим изключително на другите и рядко говорим на себе си, но като за другите. Ситуациите на общуване са по-малко от ситуациите на мълчание.

Речта обикновено не се отнася към ‘света като цяло’, а само към онази негова сфера, която има комуникационен смисъл. Не се говори за ясните споделени неща.

Разбирането е редукция към опит и се изразява в адекватно поведение.

Да разбираш другия не значи да проникваш в предполагаем смисъл, а да покажеш адекватно поведение.

Дали се разбираме, или не, се определя от жизнения процес, който споделяме. Ако той върви в посока координирани действия, взаимопомощ, решаване на проблеми, продължаване на колективния живот, това е достатъчно и най-често единствено свидетелство за разбиране.

Контекстите, дълбочините, смисловите пластове и други подобни концепти на хуманитарното знание, са неоткриваеми в обикновени ситуации на общуване.

Естествената реч е най-висока степен на развитие на комуникацията.

Естественият език и по-точно животът на този език – естествената реч – е плод на хилядолетно развитие. Той е реализация на сложен 'инстинкт' – генетична и мозъчна структура, резултат от генезиса на вида *Homo sapiens*. Той възниква спонтанно отново и отново, развива се в необхватно много форми и в необхватно сложни структури.

Естественият език несъмнено е най-добрата форма на общуване в общността, която го говори, иначе би бил в сянката на друга комуникативна функция.

Естествен език, философия и наука

Спекулативното говорене създава измислен свят.

Понятията, когато са осмислени опитно, са полезни и съкращават описания и съобщения. Но когато са хипостазирани като същности, те несъзнавано проектират виртуални форми, липсващи във феномените, но приемани за реални и дори по-реални от самите феномени. Така те заблуждават тежко и водят до трайно подвеждане на много хора. Създава се рационалистична митология, която не е по-добра от митологията на фантастичните сили и същества. Живеем с измислени божества, естествени и свърхестествени същности, неземни ценности и те изискват признаване, приемане и лоялност. Вечни истини, съвършени обществени устройства, неоспорими ценности фокусират огромни човешки енергии и ги насочват към нереални цели, включително насилие срещу онези, които не ги приемат.

Трябва ли науката и философията да следват естествения език?

Ако философията и науката са смислени, те са разбираеми от естествена позиция.

Философията и науката не са формални системи, а познания за реалния свят. А естественият език е най-добър като израз на този свят. Както живеят индивид най-добре се ориентира в пространството в сравнение с всякакви работи, така естественият език най-добре се ориентира в сетивната реалност.

Големите идентичности и различия са езиково зависими (виртуални).

Опозициите: дух–природа, съзнание–материя, субект–обект, душа–тяло, човек–животно са огромни дескрипти, които не са налице във феномените. С тях живее западното светоописание и те се приемат като безусловни идентичности и различия. Нашите действия всеки ден зависят от тези същности, получени и битувачи в езика.

‘Слово’ като свръх ценност е хипостаза.

Говоренето не е нещо свято, нито нещо специално. Думите не са никакви откровения, нито автономни същности. ‘Слово’ като свръх ценност е хипостаза. В крайна сметка говоренето на хората не е нещо много по-различно от звуците, с които общуват другите същества. Някои неща могат да се съобщят и по-добре се съобщават не с думи, а с очи, с лице, жестове и действия.

Пример с ‘вълна’ и ‘частица’

Думите ‘вълна’ и ‘частица’ са неизбежни при описание на квантови феномени. Те пренасят физичен смисъл от естествения опит през класическата механика към квантовата механика. Нилс Бор подчертава, че това са единствените адекватни термини за допълващите се картини на квантовия феномен. С още по-голяма сила това се отнася за понятия като ‘топлина’, ‘светлина’, ‘енергия’, ‘движение’, ‘газ’. Дори технически и изкуствени термини се осмислят само на естествено равнище.

Така величината ‘ Ψ ’ във вълновото уравнение на Шрьодингер е била безсмислена, висяща математическа функция, преди да се интерпретира като ‘амплитуда на вероятността’ за намиране на частица на определено място.

Обяснение. Това абстрактно понятие получава физичен смисъл, когато реферира сетивна пространство-времева реалност: *честота* на черните точки на фотоплака или звуци на гайгеров брояч.

Така се потвърждава ‘редукцията’ до наблюдаемостта на научните понятия и съответния тезис на Витгенщайн, Шлик и Карнап.

Реч и относителност

Неутралното говорене – илюзия

В езика, който единствен предоставя информация за феноменалния свят в и между различни индивиди, се получават закономерно и неизбежно разминавания и *неутралното говорене* е една *класическа илюзия*, аналогично на илюзорността на неутрални и еднакви резултати в измерването на разстояния и интервали в механиката.

Майсторство на речта

Майсторският изказ има фокус и сила. Той отеква надалеч пространствено и времево, той остава и служи като познание.

Когато една сфера на човешка дейност е описана силно и детайлно, това описание остава като източник на умение за стотици и хиляди години, остава културно наследство. Аристотел оставя учение за правилното говорене, логиката. Сун-дзъ оставя учение за изкуството на войната.

Мъдрост спрямо думите е съзнаването на относителността им.

Дълбокото съзнание за относителността на езиците ни изправя пред учудващия факт, че нищо в сетивните феномени не прилича на думите; че нещата, процесите, същностите и отношенията между тях са наши построения, които ни служат за свързване на важните за колективното ни оцеляване феномени.

Промените в говоренето за света имат огромни следствия.

Езиковите проблеми не са просто езикови – те се превръщат в познавателни, културни и екзистенциални. Драматични на следствията от големите теории, когато те променят мисленето, технологиите и действията на в цяла култура. Теориите на относителността и Квантовата механика, тези западни постижения развенчават нагласи, вкоренени за хилядолетия, променяйки самия ‘проект’ за света.

Един изказ с елементи от повече езици е с нарушен смисъл.

Ние си служим с големи езикови мрежи, които са слабо свързани помежду си. Когато се разбираме добре в една споделена нагласа, ние често смесваме различни мрежи, различни речници в едни и същи изкази и описания.

Хората разговарят и на смесени езици, но се изясняват в актове на общуване и в живи ситуации. Формално, т. е. виртуално смесването на знаци ги прави безсмислени поради смесването на две позиции. Това обяснява защо възникват нерешими въпроси относно изрази като „Мозъкът мисли.“ – изразът смесва физиологичен и психологичен език.

Хоризонтът на смисленото говорене е светуването.

Хората могат да говорят смислено само от определена позиция в светуване.

За границата на смисленото говорене ясно свидетелства фактът, че всички образи и понятия за духове, извънземни и фантастични същества са взети от реалният видим свят – те приличат на живите същества, които наблюдаваме. Но няма как това да е така в свят, отделен от настоящото ни сетивно възприятие с това тяло.

Нормално говорене

Всекидневната употреба на езика е нормална, въпреки че е пълна с грешки и заблуди. Нормално е да се призоваваме и да се отзоваваме, да се питаме и да отговаряме, да молим и да откликваме на молба, да си описваме и обясняваме феномени в света, да си разказваме истории и да слушаме, да споделяме желаниа и да ги изпълняваме.

Нормално е с думи да пишем и описваме, като фиксираме речта за задочни събеседници. Нормално е да създаваме теоретични понятия, научни описания и обяснения

Ненормално говорене – неопределено поведение

Ненормалната употреба на езика се прави неусетно, когато говоренето се изплъзва от ясното рефериране и се плъзва в приемани за налични виртуални реалности.

Ненормалната реч е непрестанен спор без перспектива, в която се борят Аз-ове зад маската на изясняване на съществени въпроси. Резултатът е болка, разочарование, неяснота, намаляване на любовта, раздяла.

Философските спорове са ярък пример за ненормална употреба на езика.

Философите най-често не си дават сметка, че в света няма определени същности, които да се намерят с правилно философско изследване или да се разкрият на спорещите страни. В по-дълбоките пластове на феномените не се навлиза в по-определени и тайни форми, а се потъва в неопределеност и празнота... Светът поначало не е словесно очертан и определен.

Писмености

Писмените системи – групи знаци за обекти или за звуци.

Азбуките са групи (‘пакети’) писмени знаци, които реферират отчленявани речеви звуци (срички) или обекти.

Писмености се развиват там, където се създават държави или икономически общества. Писане се изисква в администрацията (данъчните процедури), в стопанството (труд,

заплащане, размяна), във военното дело (записване, отчет, построяване на войски). Владетелите в Египет и в Китай са водели хронологии на събитията и делата си.

Графични писмености

Част от йероглифите в Египет са представлявали предметите, които означават, но най-често са предавали звуците или ‘детерминативите’, които уточнявали значението. Йероглифите се изписват отляво надясно, отдясно наляво и отгоре надолу. Посоката се разпознава по лицата на хората и животните, използвани като йероглифи. Те гледат към началото на фразата. Това писмо е нямало стандартна пунктуация – точки, запетаи и подобни.

По подобен начин древнокитайският е нямал пунктуация. За него също се казва, че е ‘йероглифно писмо’. Китайските знаци силно се различават от египетските, но също представят обекти и срички. Аналогично е положението с писмеността на майте. Това показва известна формално-функционална еднаквост в независими писмени езици. Без съмнение хората създават сходни знакови системи: образни и фонетични в различни форми и съотношения.

Серии азбуки от Египетската до съвременните

„Системата на писмеността включва в себе си не само знаци, означаващи сричка или група съгласни, но и азбучни знаци, всеки от които означава отделна съгласна. Следователно сегашните букви от азбуката са измислени в Египет цели две хиляди и петстотин години преди да станат известни и на други народи.“ (Берстед 2008, т. I, 89).

Египетската азбука е в корена на семитските и европейските азбуки.

От египетската писменост (азбука) произлизат цяло разпръснато множество от азбуки, които се отдалечават. Може да се проследи като серия от групи знаци развитието на писменостите от египетската образно-фонетично писмо през прото-ханаанското – финикийското – гръцката – латиница – кирилица.

Египетски знак	Прото-ханаанска азбука	Финикийска азбука	Гръцка азбука	Латиница	Кирилица	Египетски знак	Прото-ханаанска азбука	Финикийска азбука	Гръцка азбука	Латиница	Кирилица
			Α α	Aa	Аа				Ε ε	Ee	Ее
			Β β	Bb	Бб				Γ γ	Gg	Гг
			Δ δ	Dd	Дд				Η η	Hh	Ηη
			Ε ε	Ee	Ее, Ээ				Ι ι	Ii, Jj	Йй
			Υ υ, Φ φ	Yy, Ff, Vv, Uu, Ww	Уу				Κ κ	Kk	Кк
			Ζ ζ	Zz	Зз				Ξ ξ, Χ χ	poss. Xx	Хх
			Ο ο	Oo	Оо				Π π	Pp	Пп
			Κ κ	Kk	Кк				Ϟ ϟ	Qq	Кк
			Ρ ρ	Rr	Рр				Σ σ Ϻ	Ss	Сс, Шш
			Τ τ	Tt	Тт				Υ υ	Uu	Уу

Таблица на азбуките от Египетска до съвременните западни азбуки

Гръцката азбука не е начална.

Огромната елинска култура има код и това е гръцкото писмо. Но *гръцката азбука*, оригинал за латинската и кирилската, е *копие на финикийската*, а тя пък е плод на превръщане на египетската фонетична система (вероятно през прото-ханаанската азбука).